

“Ze zijn laagopgeleid en pikken onze banen in”

Twee vooroordelen over arbeidsmigranten onder de loep.

‘Maatschappelijk kwetsbaren’, ‘empowerment’ en ‘basisvaardigheden’ zijn hippe termen als het gaat om de bibliotheek, haar samenwerkingspartners en hun (gezamenlijke) dienstverlening. Doelgroepen die vaak in aanmerking komen voor deze dienstverlening zijn vluchtelingen, ouderen, werklozen en laaggeletterden. Ofwel: doelgroepen die ook op de (landelijke) politieke agenda staan. Een doelgroep die veel minder in beeld is, maar tegelijkertijd een aardig deel van onze bevolking beslaat, is de groep arbeidsmigranten. Dit artikel gaat specifiek over MOE-migranten: migranten uit Midden- en Oost Europa, voornamelijk Polen, Roemenië en Bulgarije.

MOE-migranten zijn de grootste groep arbeidsmigranten in ons land: in totaal wonen er 250.000 in Nederland, waarvan 150.000 Polen. Sinds 2016 is het aantal Polen het aantal Antillianen in ons land voorbijgestreefd¹. In Zeewolde bijvoorbeeld is 4,3% van de bevolking afkomstig uit Polen. In het Brabantse Zundert – waar veel arbeidsplaatsen zijn in de tuinbouw – wonen eveneens veel Polen: 3% van de bevolking. Omdat MOE-migranten naar Nederland komen om te werken, ligt het percentage MOE-migranten onder de beroepsbevolking nog een stuk hoger.

We weten en horen opvallend weinig over deze groep ‘nieuwe Nederlanders’. In 2012 werd het Polenmeldpunt opgericht, op initiatief van Geert Wilders. Boze burgers konden daar hun klachten over hun Poolse medeburgers kwijt. Het initiatief leidde tot veel ophef en aandacht in de landelijke media. Inmiddels is het Polenmeldpunt een stille dood gestorven, lezen we af en toe nog iets over een misstand in de krant en blijft het daarbij.

Hoewel we de MOE-migranten ‘dulden’, weten we weinig van ze. En wat we van ze weten berust veelal op vooroordelen. Vraag mensen waarmee ze Poolse arbeidsmigranten associëren en de aap komt uit de mouw: ze zouden overlast veroorzaken, teveel drinken en laagopgeleid zijn. Hardnekkige vooroordelen, maar zijn ze ook waar? We kozen er twee uit: “Ze pikken onze banen in” en “Wij krijgen alleen de laagopgeleiden” en gingen op onderzoek uit.

Pikken arbeidsmigranten onze banen in?

Over dit eerste vooroordeel spraken we met Jan Cremers, onderzoeker/socioloog en werkzaam aan de Rechtenfaculteit van Tilburg University. Cremers is verbonden aan het INT-AR project, een meerjarig project over arbeidsmigratie. De doelstelling van INT-AR is de internationalisering van de Nederlandse arbeidsmarkt en de grensoverschrijdende arbeidsrekrutering te analyseren en te documenteren.²

Nederlandse werknemers zijn – vooral in tijden van economische crisis – bang voor verdringing op de arbeidsmarkt door MOE-migranten. Verdringing vindt plaats op het moment dat de MOE-migrant een baan krijgt, waardoor de Nederlandse werknemer die baan niet krijgt of die baan verliest. Is dat een terechte angst? ‘Nauwelijks’, zegt Jan Cremers. “Op de zeer beperkte schaal dat het speelt, is dat in de laagste loonklasse.

Wat wél gebeurt: werkgevers gebruiken MOE-migranten vaak om meer flexibiliteit aan de onderkant van de arbeidsmarkt te creëren. MOE-migranten worden (vaak onterecht) ingeschaald op het laagste niveau en komen niet verder. Ze blijven in tijdelijke dienstverbanden hangen, bouwen geen dienstjaren op, krijgen geen toeslagen en blijven in de aanvangsschaal. Er wordt bij de inschaling geen rekening gehouden met hun eventuele kwalificaties en er is vaak een scheefgroei tussen wat ze

¹ Lees ook het rapport ‘Arbeidsmigranten in Brabant’ dat Cubiss eerder dit jaar publiceerde: <https://www.cubiss.nl/kennisbank/arbeidsmigranten-brabant>

² <https://www.tilburguniversity.edu/nl/over/schools/law/intar/>

kunnen, de taken die ze verrichten én de feitelijke honorering. MOE-migranten nemen genoeg met deze slechte arbeidsvoorwaarden.”

Tegelijkertijd constateert Cremers dat een omslag gaande is: “MOE-migranten raken meer doordrongen van hun waarde, de Nederlandse arbeidsmarkt wordt krappere én in de grote steden in Polen gaan de lonen langzaam omhoog. Door deze ontwikkelingen wordt de druk om naar Nederland te migreren lager. Voor de Nederlandse economie is dat problematisch. We zijn in bepaalde regio's en bedrijfstakken afhankelijk geworden van de inzet van MOE-migranten. Een goede reden om op een nettere manier met de arbeidsvoorwaarden van MOE-migranten om te gaan.”

Jan Swinkels, hoofd Technische dienst bij wasserij Clean Lease, heeft veel Poolse collega's. Hij zou het jammer vinden als Poolse migranten niet meer naar Nederland komen: “Hun werkethiek is bewonderingswaardig. Ik kan echt op ze bouwen.”

Komen alleen laagopgeleide arbeidsmigranten naar Nederland?

Te zeggen dat MOE-migranten onze banen inpikken blijkt in de meeste gevallen dus een vooroordeel. Hoe zit het met hun opleidingsniveau? Komen inderdaad alleen de laagopgeleiden naar Nederland? Naar het profiel van MOE-migranten in Nederland is veel onderzoek gedaan, onder meer door de SER en het ministerie van SZW. De resultaten van die onderzoeken staan haaks op het vooroordeel ‘wij krijgen alleen de laagopgeleiden’. De naar Nederland gemigreerde Polen en Roemenen zijn namelijk relatief goed opgeleid. Een recente steekproef onder in Nederland woonachtige Polen in de leeftijd 18 tot 49 jaar en na 1 januari 2004 geregistreerd in het GBA, laat zien dat ruim 72% van de onderzoekspopulatie een startkwalificatie heeft en dat een kwart zelfs hoogopgeleid is. Van de recent gemigreerde Roemenen is maar liefst 55% hoogopgeleid en heeft 26% een middelbaar opleidingsniveau. Daarmee zijn de Roemeense migranten van alle groepen MOE-migranten het best opgeleid, zelfs hoger dan autochtone Nederlanders. Want in Nederland beschikte in 2016 11% van de 15- tot 75-jarigen over een afgeronde masteropleiding (zowel hbo als wo) of een doctorstitel.³ Er is echter ook een uitzondering: de Turkse Bulgaren. Dit is de groep Bulgaren die overwegend naar Nederland migreert. Zij zijn gemiddeld lager opgeleid dan de Bulgaren in Bulgarije zelf.⁴

Ook dit vooroordeel is dus grotendeels onwaar.

Dit zijn slechts twee voorbeelden van vooroordelen die bestaan over MOE-migranten en beide blijken vrij makkelijk te nuanceren of zelfs te ontcrachten. We willen hiermee niet betogen dat er geen problemen met of rond deze doelgroep zijn. Bovenstaande wijst wel uit dat we samenleven met een grote groep MOE-migranten – die een belangrijke bijdrage aan onze economie levert – maar waar we bar weinig van weten. We weten dat hun leefomstandigheden niet optimaal zijn, maar verder hebben we weinig kennis over ze en denken we in vooroordelen die we niet toetsen.

Is hier niet een mooie rol voor de bibliotheken en hun maatschappelijke partners weggelegd? Jos Debeij vat het antwoord daarop kort samen in zijn artikel ‘Van leeszaal tot civic servicecentrum’: “Mensen die op achterstand staan vormen een belangrijke doelgroep voor de bibliotheek.” In hetzelfde artikel stipt hij ook de rol van de bibliotheek als werkplaats aan: “De bibliotheek als werkplaats biedt mensen een plek om samen met anderen kennis te vergaren, delen en ontwikkelen.” Combineer je deze twee uitspraken, dan kom je uit op een bibliotheek die MOE-migranten helpt zelfredzaam te zijn, MOE-migranten informeert over Nederlanders én Nederlanders informeert over MOE-migranten.

Veel bibliotheken opereren al volop in het sociaal domein. Zoals gezegd verzorgen ze dienstverlening aan verschillende doelgroepen die wel een steuntje in de rug kunnen gebruiken, zoals ouderen, vluchtelingen, werklozen en (autochtone) laaggeletterden.

³ <https://www.onderwijsin cijfers.nl/kengetallen/sectoroverstijgend/nederlands-onderwijsstelsel/hogst-behaalde-onderwijsniveau>

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/11/09/monitor-arbeidsmarkt-oktober-2016>

In gesprekken met bibliotheken wordt – vaak terecht – aangegeven dat er geen geld is voor dienstverlening aan MOE-migranten omdat er van de beperkte middelen al zoveel andere kwetsbaren geholpen moeten worden. Of omdat de gemeente deze doelgroep niet op de agenda heeft staan.

Om dit tij te keren hebben we twee tips:

1. Start om te beginnen met een lobby richting de gemeente. Maak duidelijk dat de MOE-migranten aandacht nodig hebben. In het rapport 'Arbeidsmigranten in Brabant'⁵ staan een hoop argumenten en redenen om dat gesprek aan te gaan. Een prangend voorbeeld betreft de situatie van de tweedegeneratie arbeidsmigranten. Verschillende instanties luiden inmiddels de noodklok: deze kinderen van eerste generatie arbeidsmigranten dreigen in een isolement te raken en te ontsporen. Als we hier niets aan doen, hebben we over een aantal jaar te maken met een probleemgeneratie, vergelijkbaar met die van de Marokkaanse jongeren van nu.
2. Voor de eerdergenoemde kwetsbare doelgroepen die door de bibliotheek al wel bediend worden, is veel dienstverlening op poten gezet. Denk aan Taalhuizen, Digisterker en Walk & Talk. Waarom deze dienstverlening niet aanpassen en inzetten voor MOE-migranten? Als Bibliotheek Dommeldal erin slaagt Digisterker (een programma dat eigenlijk op niet-digivaardige Nederlanders is gericht) te gebruiken voor de Syrische doelgroep en Klik en Tik voor de Eritrese, dan moet aangepaste dienstverlening voor MOE-migranten toch ook mogelijk zijn?

Tot slot een paar adviezen voor de dienstverlening aan MOE-migranten:

1. Als de ouders niet in beeld zijn bij de bibliotheek en haar partners, bereik ze dan via dienstverlening aan hun kinderen. Veel van deze kinderen zitten op een ISK⁶-school.
2. Benoem een ambassadeur, bijvoorbeeld iemand uit de Poolse gemeenschap die ook Nederlands spreekt. Deze ambassadeur kan zijn of haar Poolse netwerk binnenbrengen in de bibliotheek en tegelijkertijd fungeren als tolk.
3. Zet vrijwilligers in. Koppel de MOE-migranten aan de lokale bevolking. Hierdoor leren twee culturen elkaar kennen en krijgen de MOE-migranten de kans een Nederlands netwerk op te bouwen.

Heeft u vragen of wilt u hierover doorpraten? Neem contact op met Nieke Geschiere (n.geschiere@cubiss.nl of 06-51830425).

⁵ <https://www.cubiss.nl/kennisbank/arbeidsmigranten-brabant>

⁶ Internationale Schakelklas. ISK is een vorm van onderwijs die bedoeld is om een brug te slaan tussen twee verschillende onderwijssystemen. De schakelklas bereidt kinderen die uit een andere cultuur komen en voor wie Nederlands een vreemde taal is voor op het reguliere onderwijs.